

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag van de vergadering van de Bouwbegeleidingscommissie op 6 november 2019

Griffie commissies Bestuur en Onderwijs
Bouwbegeleidingscommissie
R. Konings

Aanwezige leden: mevrouw Tellegen (commissievoorzitter, VVD), de heer Ronnes (CDA), mevrouw Diks (GL), mevrouw Broeders en de heer Roza (namens het fractiepersoneel) en mevrouw Nollen (namens het ambtelijk personeel) en de heer Dronkers (namens de OR)

Aanwezige adviseurs: mevrouw Roos (Griffier), de heer Van Rhijn (directeur huisvesting en financiën van de Tweede Kamer), de heer De Bruijn (integraal adviseur), mevrouw Wouters (projectleider renovatie van de Tweede Kamer), de heer Unger (programmadirecteur renovatie van het RVB) en de heer Kuijpers (architect van het RVB)

*Griffier: mevrouw Konings
Adjunct-griffier: mevrouw Burger*

Afwezig met bericht van verhindering: de heer Kops (PVV), de heer De Groot (D66), mevrouw Beckerman (SP), mevrouw Tielens-Tripels (namens het ambtelijk personeel), de heer Van Noord (architect). Afwezig zonder bericht van verhindering: mevrouw Kuiken (PvdA) en de heer Öztürk (DENK)

ALGEMEEN

1. Opening en mededelingen

De commissievoorzitter heet iedereen van harte welkom.

Marc Unger wordt voorgesteld. Hij is de nieuwe programmadirecteur van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB).

2. Conceptverslag BBC-vergadering van 15 oktober 2019

Het verslag wordt zonder wijzigingen vastgesteld.

Naar aanleiding van het verslag vraagt een BBC-lid naar de stand van zaken van de governance-notitie. De commissievoorzitter laat weten dat dit stuk met het RVB besproken wordt en daarna conform afspraak weer terugkomt in de BBC.

3. Terugkoppeling Presidiumvergadering

De commissievoorzitter praat de leden bij over de laatste Presidiumvergadering. De integraal adviseur Pi de Bruijn en de architect van het RVB hebben daar de samenstelling van het nieuwe architectenteam toegelicht, zoals eerder in de BBC is gebeurd. De commissievoorzitter stelt voor om de architecten een keer uit te nodigen

om kennis te laten maken met de BBC-leden. Dat vinden alle aanwezigen een goed idee al hoeft dat gezien de volle agenda's niet op korte termijn.

De programmadirecteur renovatie meldt dat het contract tussen het RVB en het bureau Architecten Cie. inmiddels is getekend.

4. Omgang met BBC-stukken

De leden van de BBC hebben gevraagd in hoeverre zij agendastukken (agenda's, achterliggende stukken, etc.) met collega's (Kamerleden, ambtenaren en/of fractiepersoneel) kunnen bespreken. Het gaat hier in de regel om stukken die nog in voorbereiding zijn en dus niet openbaar zijn. Er ligt een voorstel voor een werkwijze voor, dat ook is afgestemd met het RVB. De BBC-leden geven aan zich er goed in te kunnen vinden. De werkwijze houdt in dat de agendastukken die de BBC-leden ontvangen in principe voor intern gebruik zijn, dat leden de agendastukken kunnen laten zien aan collega's, en er ook in algemene zin met collega's over kunnen spreken. Zij kunnen de stukken echter niet doorsturen of verder verspreiden. Een BBC-lid vraagt of het woord 'collega' opgevat mag worden als 'Kamerlid, ambtenaar en fractiepersoneel'. De commissievoorzitter bevestigt dit. Een ander BBC-lid vraagt of het een idee is om per BBC-advies aan het Presidium te bekijken of dit openbaar gemaakt kan worden. De commissievoorzitter en een aantal BBC-leden geven aan dat het goed is om één lijn te trekken, dat het in die gevallen volstaat de kern van het advies in het verslag te verwoorden. Daarbij moedigt zij de commissieleden aan om de verslagen goed te controleren.

TIJDELIJKE HUISVESTING

Geen agendapunten.

RENOVATIE

5. Planning

De BBC wordt op hoofdlijnen geïnformeerd over de planning voor de komende periode. De commissievoorzitter licht toe dat het uitstel van de verhuizing met een jaar helaas niet betekent dat er meer tijd is voor de beoordeling van de stukken. Er is met de wisseling van architecten namelijk veel tijd verloren gegaan; er is geen tijd te verliezen. De programmadirecteur renovatie van het RVB vult aan dat er inderdaad veel werk voor de boeg is. Conform de huidige planning moet het VO eind februari gereed zijn. Dat betekent dat de nieuwe architecten voor de gebouwdelen in slechts drie maanden de ontwerpen moeten opleveren. Daarna is er een goedkeuringsperiode nodig waarin de ontwerpen worden getoetst en indien nodig worden aangepast. De ambitie is om in mei 2020 het Definitief Ontwerp (DO) op hoofdlijnen gereed te hebben, wat dan rond de zomer is uitgewerkt tot een DO. De ambitie is om in het laatste kwartaal van 2020 een omgevingsvergunning voor de renovatie aan te vragen.

De BBC krijgt in de eerstvolgende vergadering op 19 november het VO Buitenruimte voorgelegd.

Diverse BBC-leden vragen naar de voortgang van de gesprekken met Nieuwspoort. Dit is één van de grote ontwerpkeuzes die gemaakt moeten worden (zie agendapunt 7). De architect van het RVB licht toe dat de gesprekken met Nieuwspoort nog gaande zijn. In die gesprekken, waarbij Nieuwspoort, het RVB en de voorzitter van de Stuurgroep Renovatie Binnenhof aan tafel zitten, wordt onder meer de eigen visie van Nieuwspoort besproken. Het is ook van belang wat de visie van alle andere Binnenhofgebruikers op (de rol van) Nieuwspoort is. Een BBC-lid vraagt wat er in het Programma van Eisen (PvE) over Nieuwspoort is opgenomen. De projectleider renovatie van het de Kamer geeft aan dat daarin inderdaad staat dat er een relatie met Nieuwspoort is. De Griffier verduidelijkt dat Nieuwspoort een zelfstandige gebruiker van het Binnenhof is (officieel huurder bij het RVB), maar tegelijkertijd geldt dat de huisvesting van Nieuwspoort een kwestie is die het Binnenhof als geheel raakt. Diverse BBC-leden en de

commissievoorzitter vragen in hoeverre het ontwerp voor Nieuwspoort een vraag is voor de BBC-leden als gebruikers van het Kamergebouw. De uitkomst van de gesprekken zijn vanwege de gevolgen voor het ontwerp voor de Kamer als geheel voor de BBC van belang. De commissievoorzitter benadrukt dat er eerst intensief met Nieuwspoort zelf overlegd zal moeten worden.

6. Beoordeling van het huidige VO (Herziene VO 17 mei 2019)

Aan de hand van een (vooraf toegezonden) presentatie geeft het Ontwerpatelier, waarin de specialisten van de Tweede Kamer, de Architecten Cie. en het Rijksvastgoedbedrijf samenwerken, een presentatie over de beoordeling die het zij hebben gemaakt van de ontwerpvoorstellen van het vorige architectenteam o.l.v. OMA. Deze stap zal essentieel worden voor de doorstart van het ontwerpproces, omdat duidelijk wordt wat er wel en niet overgenomen dient te worden van de vorige ontwerpvoorstellen. De BBC wordt gevraagd hierover advies uit te brengen aan het Presidium.

Ten eerste worden de algemene uitgangspunten besproken. Alle BBC-leden onderschrijven de algemene uitgangspunten, maar stellen voor om daarin een aantal zaken te verduidelijken, namelijk:

- dat de zogenaamde vergadertoren van de Nieuwbouw bedoeld zijn voor het primaire proces en niet voor andere doeleinden;
- wat stijgpunten zijn;
- wat de relatie met het PvE is. De leden zijn bezorgd of er niet te veel lijstjes met uitgangspunten circuleren, wat tot verwarring kan leiden. De integraal adviseur verduidelijkt dat deze uitgangspunten een praktische vertaling zijn van het PvE en dat de essentie daarvan is weergegeven.

Een BBC-lid merkt op dat bovenstaande uitgangspunten voor hem een nadere uitwerking van de begrippen sober en doelmatig vormen.

Ten tweede worden alle aanpassingen van het vorige architectenteam, per gebouwdeel, doorgelopen. Voor alle aanpassingen heeft het Ontwerpatelier de afweging gemaakt:

- De aanpassing is gewenst en kan verder worden uitgewerkt (groen);
- Een aanpassing is gewenst, er dient echter een alternatieve oplossing te worden onderzocht (bijvoorbeeld een meer sobere oplossing) (oranje);
- De aanpassing is onwenselijk of, in het kader van sober- en doelmatigheid, niet noodzakelijk (rood).

In totaal zijn er 88 voorstellen van het vorige architectenteam opnieuw beoordeeld. Deze beoordeling is richtinggevend voor de uitwerking van de gebouwdelen en opdrachten aan de deelarchitecten.

De BBC gaat akkoord met alle afwegingen zoals gemaakt door het Ontwerpatelier, behalve met:

1. Het voorstel voor de gewelfde ruimte in gebouwdeel J. Het Ontwerpatelier raadt af om in deze ruimte het Statenlokaal onder te brengen omdat het Statenlokaal op een meer centrale positie beter tot zijn recht komt. De BBC wil de mogelijkheid om hier iets te veranderen wel open houden, aangezien er behoefte is om ergens in het gebouw een rustige plek te creëren om informeel te kunnen overleggen. Dit moet integraal ten opzichte van het hele gebouw worden bekeken;
2. Het voorstel voor het Terras Cour in gebouwdeel J. Het Ontwerpatelier maakt zich zorgen over overlast in de binnentuin en raadt het gebruik van de binnentuin als terras af. De BBC wil alle buitenruimtes graag in samenhang met elkaar kunnen beoordelen en wil daar het Terras Cour ook bij kunnen betrekken.

Deze punten worden opgenomen in het advies aan het Presidium.

Daarnaast zijn per gebouwdeel aandachtspunten naar voren gebracht. Het Ontwerpatelier zal dit betrekken bij het maken van de ontwerpen. Het gaat om:

Gebouwdeel A

- Indien mogelijk wil een deel van de BBC-leden de fietsenstalling graag behouden. De fietsenstalling wordt door bewoners van gebouwdeel A veel gebruikt. De BBC-leden merken wel op dat de fietsenstallingen beoordeeld moeten worden op beveiliging;
- Een BBC-lid geeft aan dat in gesprekken met collega's naar voren gekomen is dat er behoefte is aan kleedruimten zoals die nu in gebouwdeel A aanwezig zijn;
- Een BBC-lid merkt op dat zij het voorstel van het vorige ontwerpteam voor de Oude Zaal mooi vindt. Een ander BBC-lid merkt op dat de Oude Zaal zo praktisch mogelijk moet worden ingericht, zodat hij multifunctioneel ingezet kan worden. Nog een BBC-lid adviseert om toiletten beter te positioneren;
- De scanstraat bij Ingang Binnenhof 1A kan mooier.

Gebouwdeel B

- Diverse BBC-leden merken op dat de kantoorgangen van gebouwdeel B rommelig zijn. Het is veel kruip-door-sluip-door en de vaat en prullenbakken staan te veel in het zicht bij de entree, het zou goed zijn als dat wordt aangepakt;
- Een BBC-lid vult aan dat de overgang van de Nieuwbouw naar de 'oude tijd' van gebouwdeel B groot is en vraagt of dit wat minder abrupt kan;
- Een lid merkt op dat het bij dit gebouwdeel van belang is naar de toekomst te kijken en bijvoorbeeld rekening te houden met de mogelijkheid dat een andere fractie hier komt te zitten.

Gebouwdeel C

- De BBC-leden zijn van mening dat de smalle gangen en kantoorroimten in dit gebouwdeel onwenselijk zijn en dat een betere kamerindeling wenselijk is.

Gebouwdeel H

- Diverse BBC-leden merken op dat er behoefte is aan rustige, informele plekken in de Statenpassage om te overleggen, aangezien het altijd erg druk is bij het Statenlokaal. (Kleine) fracties hebben zelf immers nauwelijks overlegruimten (zie ook hierboven onder 1);
- Gevraagd wordt of er een andere afwerking van de muur van gebouwdeel H aan de kant van de Statenpassage mogelijk is.

Gebouwdeel J

- Zie hierboven onder 1 en 2.

Gebouwdeel K

- De BBC-leden zijn positief uit over het in glorie herstellen van de zuilenkolommen.

De commissievoorzitter vraagt in hoeverre de Kunstcommissie van de Tweede Kamer wordt betrokken bij de toekomst / het al dan niet hergebruiken van de individuele kunstwerken. Het Ontwerpatelier bevestigt dat dit inderdaad belangrijk is.

Omwille van de tijd wordt besloten om gebouwdeel N en de parkeergarage op een ander moment te bespreken. De commissievoorzitter neemt contact op met de BBC-leden die niet aanwezig waren om hen te vragen of zij nog aanvullende opmerkingen hebben over de gebouwdelen die vandaag zijn besproken. Vervolgens zal een advies aan het Presidium worden opgesteld.

7. Stand van zaken uitstaande ontwerpkeuzes

Het Ontwerpatelier meldt dat er nog drie grote ontwerpkeuzes gemaakt moeten worden. Dat zijn 1) Nieuwspoort, 2) de plek van de publieksentree, en 3) de expeditie. Benadrukt wordt dat zonder een besluit over Nieuwspoort de huidige situatie het uitgangspunt blijft voor het VO maar dat voor een verbeterde functionaliteit van de

begane grond van de Tweede Kamer een besluit behulpzaam is. De stand van zaken met betrekking tot Nieuwspoor is bij agendapunt 5 aan de orde geweest.

Wat betreft de publieksentree worden de mogelijke locaties kort toegelicht. Deze opties worden beoordeeld op basis van het toetsingskader (gebruikswaarde, belevingswaarde, toekomstwaarde, omgevingswaarde en monumentwaarde), aangevuld met kosten, tijd en risico's. Publieksvriendelijkheid en veiligheid spelen hierbij een heel belangrijke rol. Het Ontwerpteam gaat alle opties voor de publieksentree op deze manier beoordelen en legt deze ter beoordeling voor aan de BBC.

Wat betreft de expeditie is de keuze die voorligt of deze in de parkeergarage moet komen of op een andere plek. De BBC vraagt wat hun rol is in de advisering over de expeditie.

OVERIG

8. Rondvraag en sluiting

De programmadirecteur renovatie van het RVB nodigt de BBC-leden uit om binnenkort samen met hem een rondje door het gebouw te maken.

De commissievoorzitter bedankt alle leden voor hun aanwezigheid en sluit de vergadering.